

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' מזוזה

גליון 279

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

מזוזה בפנימיה של הישיבה (ולפי המצב כעת)

בפנימיה של הישיבה וכדו', ראש הישיבה שהוא אחראי על צרכי התלמידים, עליו מוטל לקבוע מזוזות, (שבנות יצחק הלי' מזוזה עמי' נז מהגר"ח קניבסקי שליט"א). [וגדר חיובו כאפוסטרפוס שממונה על הבנין]. והגר"נ קרליץ זצ"ל דן בזה (עי' להלן).
וכתב שם בשבות יצחק בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהתלמידים שדרים בפנימיה הרי הם כשוכר או שואל וגם עליהם מוטל חיוב המזוזה. ודעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני הלי' מזוזה עמי' קא) דאף דיש לדון האם החיוב מוטל על הראש ישיבה לקבוע מזוזה מ"מ לגבי הבחורים אין בזה שאלה, דאפילו המתגורר בבית של הפקר יותר מלי' יום חייב במזוזה, א"כ הי"ה לגבי הבחורים דאם גרים שם יותר מלי' יום, בודאי דחייבים במזוזה עכ"ד. (אכן אם נמצאים שם פחות מלי' יום, לא הכריע האם חייבים במזוזה).
מעשה ששמענו מבחור (הלומד בישיבה חשובה) שבערב יוה"כ אחה"צ [תשע"ח] גילה שחסר מזוזה בפנימיה, והסתפק האם עליו לוותר על סעודת המפסקת וגם טבילת מקוה של ערב יו"כ כדי לחפש מזוזה ולקבוע מזוזה לפני יו"כ...

לפי המצב כעת

לתשומת לב: לפי המצב כעת שישירות רבות פותחים עוד מקומות דיור אכילה ושינה עם תחילת זמן אלול הבע"ט, או מחלקים את הישיבה לכמה חלקים (כגון בקבוצות של 20 עד 50 בחורים), ישנם מקומות חדשים שעד היום לא השתמשו בהם באופן שהתחייבו במזוזה. ומצוי שיש בחדרים אלו חיוב מזוזה. [ואפילו שוכר או שואל דירה ליום אחד חייב במזוזה] ויש לקבוע בלי ברכה. (הגר"י קנר שליט"א). ויש לבדוק בכל מקרה לגופו. [בהרבה מקרים אין צורת הפתח]. ובפרט שאם כבר מניחים מזוזות בדרך כלל א"א להורידם לאחמ"כ, ולכן בכל מקרה יש להתייעץ עם חכם.
בבידוד: וכן בחורים הנמצאים בבידוד, במקום חדש שעדיין לא השתמשו בזה עד היום, ויש לשים לב שצריך לקבוע מזוזה (הגר"י קנר שליט"א). ועוד יש לדונם כפונדק כיון שניתן להעבירו ממקום למקום, ויקבעו בלי ברכה (וכנ"ל).
חיוב מזוזה בפרוזדור: וכן בפתחי הפרוזדורים של חדרי השינה וחדרי אוכל, שהם 'דרך ביאתך' שבהם עוברים לדירה יש חיוב מזוזה. (ולפעמים עד היום פרוזדורים אלו לא היה בהם חיוב מזוזה, כגון מחסן שלא היה בשימוש).

חיוב מזוזה בחצר: חצר אפילו שאין שם תקרה חייב במזוזה (כי היא ראוי לשימושה אף בלא גג, ולפי זה מרפסת חייבת במזוזה).
בין אם זו חצר פרטית או חצר משותפת, אם יש שם גדר מסביב, ושער בכניסה, שיש בו צורת הפתח, חייבים לקבוע שם מזוזה, ואם יש כמה שערים חייב לקבוע בכלם, כמו בכל הפתחים שבבית (שערי תורת הבית עמי' רמט).

חצר הישיבה: ויש לשים לב לכך, (ובפרט אם חלק מהישיבה עוברת למקום חדש), שגם בחצר שיש שם שערים בדרך כניסה לישיבה חייבת במזוזה.

מקום שאין שתי מזוזות ומשקוף: כדי שהפתח שיתחייב במזוזה צריך שיהיה לו צורת הפתח גם משקוף ושתי מזוזות, אכן במקרים רבים יש אופנים של חיוב מזוזה בלי שתי מזוזות

ומשקוף מעץ ומתכת כדלהלן:

סוף קיר נחשב למזוזה: גם אם מסתיים הקיר בלי שום תוספת, סוף הקיר נחשב למזוזת הפתח, ואם יש צורת הפתח חייב במזוזה. (שערי תורת הבית שם עמי' רמט).

אם יש מזוזה רק בצד אחד של הפתח: יש בזה ספק בהלכה אם חייב במזוזה, ויעשה שאילת חכם (שם).

מי מברך על המזוזה: אם החדר יש בו כל התנאים של חיוב מזוזה בברכה (כגון שהוא ד' על ד' עי' להלן) יש חיוב מזוזה בברכה.

בחוף לארץ: בארץ ישראל השוכר או שואל דירה ליום אחד חייב במזוזה. בחוף לארץ אין חיוב מזוזה א"כ שוכר ללי' יום. ולכן בחוף לארץ אם שוכרים מתחם החדש לכל חודש אלול, יש חיוב מזוזה, ואם זה רק עראי לכמה שבועות כדי שיצאו מחשש בידוד, אין חיוב מזוזה.

על איזה חדרים אפשר לברך על קביעות מזוזה

בהרבה חדרי הבית א"א לברך על מזוזה, וכדלהלן:

(1) **פתח שאין בו דלת לדעת הרמב"ם** (הובא בשו"ע ס' רפו סעי' טו כ"א) פטור ממזוזה, ולכן אין לברך אלא על פתח שיש בו דלת לחוש לשיטת הרמב"ם. [נעוד ג"מ לכתחילה יש לתלות הדלת לפני קביעת המזוזה דא"כ יהיה פסול לדעת הרמב"ם משום יתעשה ולא מן העשוי, ואם א"א לתלות הדלת מיד, יש לקבוע המזוזה בינתיים בלא ברכה, וכשיתלה בה הדלת יוריד את המזוזה ויחזור ויקבענה בלא ברכה]. ועדיף לפטור בברכה ע"י קביעת מזוזה אחרת (שערי תורת הבית שם).

(2) המחליף מזוזה לרוב הפוסקים אינו מברך א"כ יש הפסק זמן (וע"ע להלן בזה).

(3) **חדר מגורים שאין בו ד' על ד' אמות** פטור ממזוזה (שו"ע ס' רפ"ו סי"ג).

וחדר שלא עומד למגורים: כמו מחסן, הול, מטבח וכדומה י"א שחייב במזוזה גם אם אין בו השיעור הזה הואיל וראוי לשימושו (שיטת החמודי דניאל הו"ד בפתחי תשובה שם). וכן י"א שחדר גדול הנפתח לחדר קטן אע"פ שהפתח ההוא פטור ממזוזה בצד שנכנסים לחדר הקטן, אבל חייב הוא מצד שחוזרים אח"כ מהחדר הקטן לתוך החדר הגדול (עי' חי' רע"א שם) ומצד זה צריך לשים מזוזה בצד ימין בכיוון הכניסה לחדר הגדול.

ולכן נוהגים לשים מזוזה בכל פתח גם אם נפתח לחדר שהוא פחות מכשיעור, כדי לצאת ידי השיטות האלו, אלא שלא מברכים עליו (שערי תורת הבית להגר"י טשזנר שליט"א עמי' רמח). וכן עי' בס' שבות יצחק על מזוזה בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שנוהגים כדברי החמודי דניאל הנ"ל.

לאיזה צד לקבוע מזוזה: תלוי בשתי הטעמים הנ"ל (וא"א לקבוע משני הצדדים מספק), ודעביד כמר עביד, ויש להתייעץ עם מורה הוראה, שיתכן שיהיו סיבות נוספות (עיקר השימוש, היכר ציר) כדי לקבוע מאחד מהצדדים (שערי תורת הבית שם).

כיון מזוזה במטבח: בכיוון לקבוע המזוזה במטבח שהוא פחות מדי' על ד' יעשה שאילת חכם (ועי' בחוט שני הלי' מזוזה עמי' עה). ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ב ס' קנו ד"ה שם) ובשבות יצחק עמי' עא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דמודדים ד' על ד' מעל שיש המטבח. וע"ש עוד מס' מזוזות ביתך ס' רפו סי"ק נב).

(4) מקומות שלא עשויים לדירת אדם כגון מחסנים גדולים, חנויות, משרדים, בתי ספר וכדומה, שלא דרים שם, נוהגים לשים שם מזוזה בלא ברכה (כיון דיש בזה דעות אם חייב במזוזה (שערי תורת הבית עמי' רג).

^א אך עדיין יש לדון דכיון דבמצב הזה יכולים להעביר בחורים ממקום למקום (כגון שיש בחור חולה ל"ע), ולכן מקום יש לדונם כפונדק (עי' בחוט שני שגדר פונדק שיכול להעבירו ממקום למקום), ועכ"פ גברי פונדק לא ברורים מספיק ויש לקבוע בלי ברכה. עוד יתכן שתלוי איך שוכרים הישיבה את המתחם, אם זה בגדר שכירות רגילה או כמו שכירות בבית מלון. ולדעת הגר"י קנר שליט"א הוה בגדר שכירות.

המחליף מזוזה

כתב בערוך השולחן (יו"ד סי' רפט סי' ד) דאם נוטל המזוזה מהפתח לבדוקה ונמצאת כשרה וחוזר וקובעה א"צ לברך, כמו הפשט טליתו לפי שעה לחזור ולבשו דאינו מברך, ואם קבעה לאחר יום ודאי דמברך ע"כ.

קובע מזוזה אחרת: אם קובע מזוזה אחרת י"א שצריך לברך וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' רפ"ה) שצריך לברך, בשו"ת שבת הלוי (ח"ד סי' קנ"ח ד"ה סי' קנ"ח) בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סוף סי' תקנ"א, ע"י ח"א סוף סי' תרמ"ט) שמברך בעת קביעותה. וכן בסי' מזוזות ביתך להגר"ח קניבסקי שליט"א (סי' רפט סי' ק"ו שצריך לברך).

ומאיך בשו"ת מהרש"ג (יו"ד סי' ז) כתב דכיון שקובע על אותו הבית בעצמו אף שהמזוזה היא אחר, מ"מ אין המזוזה גורם אלא הבית גורם, ואין כאן מצוה חדשה ומהיכי תיתי יצטרך לברך, (דומיא דאם החליף שופר לאחר הברכה ע"ש), וכן דעת הגר"ש אויערבך זצ"ל (שמענו מהגר"י שוב שליט"א), וכן דעת הגר"ש קרליץ זצ"ל (חוט שני ע"מ קיד). דאין לברך על החלפת מזוזה דלא נחשב להיסח הדעת. וכעין זה דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שאם הוריד את המזוזה ובדק ונמצאת כשרה אינו מברך כל זמן שלא היה היסח הדעת בשינת לילה, ואין חילוק אם מחזיר מזוזה שהיתה, או מזוזה אחרת, וכן אין חילוק אם היה שלו או של הגמ"ח, בכל אופן אינו מברך (ורק אם בדק המזוזה ומצאה פסולה מברך על האחרת) (שבות יצחק) חלי מזוזה ע"מ קכה – ככו). אך לדעתו אם הפסיק בשינת לילה צריך לברך.

הוריד כמה מזוזות לבדיקה והחזירם על דלתות אחרות: י"א שחייב לברך, (לשיטתו כדן המחליף מזוזה שצריך לברך) ס' מזוזות ביתך להגר"ח קניבסקי שליט"א (שם בשער הציון סי' טז). וי"א שאינו מברך (שבות יצחק) (ח"ח פ' כ הע"ט טז) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל). (וכנ"ל כיון שהבית גורם אין כאן מצוה חדשה). לא להחליף מקום המזוזות: ע"פ כ"ד להימנע משאלה זו, כשמוריד המזוזות לבדיקה, לכתחילה אין להחליף מקומן של המזוזות לדלת אחר (ולעשות סימן לכך) כיון שזה גורם שאלה שצריך לברך מחדש.

מי שנפלה לו מזוזה

כתב הפתחי תשובה (סי' רפט סי' ק"א) דאם נפלה המזוזה ודאי חשיב הפסק וחוזר ומברך, דומיא דטלית שנפלה.

בדיקת מזוזה באלול

ע"י בשו"ע יו"ד סי' רצ"א סי' א שמזוזה של יחיד בודקין פעמיים בשבע שנים [כל שלש וחצי שנים].

וע"י מטה אפרים סי' תקפ"א וקיצור שו"ע סי' קכח אנשי מעשה נוהגים לבדוק את המזוזות כל שנה בחודש אלול.

[ויש מקור שיש מעלה בבדיקה בכל שנה מהמכילתא (בא פ' יז)].

דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שכיום אם המזוזות סגורות עם בית מזוזה טוב, וגם נמצא במקום טוב ושמור, אז אין חיוב לבדוק פעמיים בשבע שנים, אבל אם יודע שעלול להיות רטיבות או קלקול ודאי חייב לבדוק (הרמ"ד לוין שליט"א) וכעין זה שמענו מהגר"י שוב שליט"א בשם הגר"ש אויערבך זצ"ל וכן ע"י בהליכות שלמה תפילה פ"ד סי' נב (ראה עוד בהע"פ).

(וע"י בדברי השו"ע שזה מההלכות שחייב ליהרהר בהם מאד, ולכן אין למהר להקל בזה אם לא שיועד שאין חשש).

אכן דעת הגר"ש קרליץ זצ"ל והגר"ח קניבסקי שליט"א (לקט הלי' מזוזה פרק ד' תשובה י"א) שבכל זאת צריכים לבדוק פעמיים בשבע שנים.

לבדוק מקומן של המזוזות: מצוי מקומות חסרים מזוזה כדן או במקום הראוי, (וכן מצוי שקבעו על מזוזות המשקוף מבחוץ שלפי דעת כמה מגדולי הפוסקים זה פסול). ולפעמים מאות אנשים יכולים לעבור בהם, (ובכללם הרבה שיודעים הלי' מזוזה, אך בכל זאת לא שמים לב שחסר מזוזה או שהמזוזות לא במקומן הראוי), ולכן אף מי שאינו מקיים המנהג של אנשי מעשה לפתוח ולבדוק את המזוזות בחודש אלול מחשש פסול, אבל עכ"פ חשוב לבדוק את מקומן של המזוזות שיהיו כדן.

אופנים מצויים שצריכים בדיקה

מהדברים המצויים שנצרך בהם זהירות יתירה בהלי' מזוזה: **הדרים בשכירות:** יש לשים לב לברר על רמת הכשרות של

² ולא דמי לציצית שאחרי הפסק של כמה שעות מברך, כיון שהדרך שהפסקה לצורך בדיקה נמשכת עד יום (ע"י שבות יצחק שם).

³ ושמענו מסופר מומחה עצה טובה קמ"ל שמומלץ לבדוק בפעמים הראשונות במזוזות חדשות (כדברי השו"ע) שלפעמים האותיות נסדקות בגלל הקיפול ושינוי הזמנים (קיצ, חורף, לחות, יובש וכו'). ואם מתקנים את זה בזמן, אז זה מחזיק מעמד לאורך שנים, ואם לא, האותיות נסדקות עד שהן עלולות לסדק ללא תקנה.

המזוזות – יש הרבה מקרים שמצאו בדירה השכורה מזוזות פסולות, ששמכו על המשכיר או על הדיירים הקודמים. **וכן ביחידות דיור** של אלו הגרים לבד או של זוגות, עוררו הרבנים שהמכשול מצוי בהן שלא קובעים המזוזות כדן. לפעמים עושים שיפוצים בבנין, וזה יכול לגרום נזק למזוזות או שינויות במקומן של המזוזות ויצירת פתחים חדשים, מלבד מה שמזוזות רבות נפסלות מחמת חוס גבוה בחדר או מתוך הנקיון לחג הפסח.

חדר המדרגות: חדר המדרגות חייב במזוזה מיד כשבא הראשון לדיור בבנין. ויש נכשלים בזה ומשאירים הפתח תקופת זמן בלי מזוזה.

בנינים חדשים: מכשול מצוי הוא כשנכנסים לבנינים חדשים שעם רוב עסק וטרחה של העברת דירה שוכחים את חיוב המזוזה על פתחי הבנין שהוא חיוב גמור.

דברי הבני יששכר על מזוזה בחודש אלול

ע"י בני יששכר (מאמר א חודש אלול) בחודש אלול מסוגל לסלק בזה מן השער והדלת מזוזה שבקליפה ולקבוע מזוזה בקדושה. כמו שמצינו במלחמת סיחון ועוג שהיה בחודש אלול (ע"י במד"ר פייט ל"ב) והם עמדו כעין 'מזוזה' מצד הקליפה בפתח של ארץ ישראל לבל יכנס קדושה לארץ ישראל (זה לעומת זה עשה אלקים) ועל ידי מלחמת סיחון ועוג סולקו הקליפה כדי שהקדושה תוכל להיכנס לארץ ישראל. **וכן בכל שנה בחודש אלול הוא עת רצון לסלק הקליפה המונעת קדושה,** ע"ש.

שכר מצות מזוזה

כתב השו"ע (סי' רפה סי' א) מצות עשה לכתוב פרשת שמע והיה אם שמוע ולקבעם על מזוזות הפתח וצריך ליהרהר בה מאד וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו (דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם (ש"ך סי' ב)) ואם אינו זהיר בה יתקצרו ובערוך השולחן (שם) וכן דרשו חז"ל בשבת דף לב בעון מזוזה בניו ובנותיו של אדם מתים שהם קטנים (רח"ל) ודריש ליה מקרא.

זז מות

וכתב בקיצור השל"ה הלי' תפילין י"מי שיש לו בית ויש לו הרבה חדרים הראויים למזוזה יאה זהיר וזריז לתקנם במזוזות, כי **מזוזות הוא אותיות זז מות,** כי על ידי מזוזה זז מות מביתו. וע"י **בחוט שני** (הלי' מזוזה ע"מ ז).

תקיעת שופר בבידוד

שאלה לעיון: כתב המשנה ברורה הלי' ר"ה (סי' תקצב סי' ב) י"ש מקומות שנוהגין לתקוע כשמתפללין בלחש, אבל אין לנהוג כן לכתחילה, שלא לבלבל המתפללים, ומשלימים אותם אחר התפילה. [וכן נוהגים בקהילות החסידים שתוקעין גם בלחש].

ויש לעיין דאפשר שדברי המשנה ברורה מייירי באופן שהוא יכול אח"כ בציבור לשמוע התקיעות דמעומד על סדר הברכות כתקנת חז"ל. אבל הנמצא בבידוד בראש השנה (ל"ע), ואם לא יתקע בלחש יפסיד לגמרי את התקנה דרבנן דתקיעות על סדר הברכות, אולי לכו"ע עדיף לתקוע בלחש על סדר הברכות.

[**חדר' על מצות שופר:** השנה יתכן שיהיה צורך לעוד בעלי תוקע. ולכן מי שיכול להתלמד לתקוע בשופר כדאי לעשות כן. ועוד ע"י זה אפשר דיוכל להרויח לתקוע בלחש על סדר הברכות כתקנת חז"ל במקרה של בידוד (ל"ע)].

נשמח לשמוע הערות והארות על כל הנ"ל, נאריך בזה עוד בעז"ש.

לתרומות הערות והארות – 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)
ניתן לקבל הגיליון במייל: 089285647@gmail.com
וכן הגיליון ללמוד ולקיים על סדר הדף היומי
לע"נ ר' יצחק ב"ר מרדכי ז"ל

¹ ע"י שו"ע יו"ד רפ"ו א, ז, יג, טו.

² שמענו שאלה בהלי' מזוזה (אלול תשע"ט) באחד שהגיע לדירה חדשה בבנין חדש ויש שלושים דיירים בבנין (רובם עוד לא הגיעו למקום) ו150 פתחים בבנין במקום המשותף החייבים במזוזה, ועדיין אין וועד בית. ויש חיוב על כולם לקבוע מזוזות בפתחי הבנין (בדלתות החיצוניות). (ע"י שו"ע סי' רפ"ו סי' א, ז, יג, טו).

ויש לעיין כמה מזוזות מתוכם חייב להניח דייר חדש המגיע למקום. ושמענו מהגר"י קנר שליט"א שבבנין שיש דלת בפתח לכל קומה המיועדת לדיירי הקומה בלבד, עיקר החיוב מזוזה מוטל על הדרים באותו קומה. [נאע"פ שמדיני ממונות יש לו שותפות (חלקי) בכל הבנין, מזוזה הוא חובת הדר, ורק במקום שהוא דר עליו מוטל החיוב מזוזה].

³ **מאה קולות:** עוד יש לעיין עד כמה יש ענין להדר לתקוע מאה קולות, ובדרך כלל נוהגים לתקוע לחולה רק ל' קולות. והנמצא בבידוד וידע לתקוע לכאורה עדיף לתקוע מאה קולות